

bina amb la influència d'un derivat de *rambla*, cast. *arramblar*: 1 «pobres ferits, estirats al peu d'una manta, *arramblats* a una tàpia», M'Vayreda, *Carlinada* XIII. p. 211; i també amb sentit nàutic, a l'Escala (1937) i veg. les cites s. v. *cintó* i *amura* (altrament allí també *arrambar*, veg. cita s. v. *taula*); eiv. *arrembat* «agregado, arrimado, precario», PzCabrero.

La procedència nàutica queda ben confirmada per un important i antic derivat: *rambada* que ens descriu i dibuixa Jal com una plataforma elevada damunt la proa d'una galera, des de la qual es dominaven les galeres enemigues; n'hi havia una a cada costat, unides per una espècie de pont; it. *rembate* «palchi o piazze alte dall'uno e dall'altro lato della prora». 2 Ara bé, aquest substantiu *rambada* es troba també en català en docs. de 1465, 1484 i c. 1500 «sis canals de *rambada*, de proha, sotils». I, cosa encara més eloqüent, Eiximenis va usar-lo com a nom d'acció per a 'envestida, escomesa per agredir': «lavors deu hom fer bona *rambada* a la porta del mig» (cita del XII del *Crestia* en *AlcM*). En fi, també ens pot orientar un altre substantiu derivat, *arrambador* 'barana o simple barra fixada a un costat' o sigui un simple pas-sama que agafant-nos-hi ens priva de caure: és un mot que conec de Mallorca (*un arambador d'askala*, Lluçmajor, 1964), corrent també a Menorca, i que en forma més simple és també d'Eivissa: «*rambadó*: *barandilla*, pretil, pasamano» (PzCabrero): ja hi era en el S. XIV: «portes o teules, cabirons, bigues, *rambadors*, finestres e galfons de portals ---», doc. mallorquí de 1393 (*BSAL* VIII, 381b), car és clar que enlloc no n'hi ha tants ni enlloc són tan necessaris com en les embarcacions, i allà no sols en escales sinó com a amplit de cobertes i plataformes.

De pertot arreu anem, doncs, a parar a usos nàutics; almenys pel que fa al català. Ara bé ¿és verament clar que *arrambar* hagi de ser un mot importat i no indígena en la nostra llengua? Estant-hi ben documentats dos derivats des de la fi del S. XIV, ¿no seria legítim suposar que la doc. del verb va passar per alt, i que no hi hagué hiatus entre el doc. de 1428 i l'ús del S. XIX? És difícil i quasi impossible si hagués estat un verb de sentits generals, i ho fóra menys si només va ser d'ús nàutic, però admetent llavors que sigui de procedència estrangera, car amb mots tècnics de tal caràcter s'explica que havent-se ja usat poc o molt no acabessin d'entrar del tot fins al cap de segles; per damunt de tot la conservació d'un grup *-mb-* prova que no és mot de vella arrel catalana. I si passem al país veí del Nord, quina diferència en el vigor de l'ús! Poquet de moment arran de la nostra frontera: a Bize (districte de Narbona) *rambat* «mis de côté» (*Folklore-Aude*, 1938, pp. 190-191), sense més notícies fins al Gard: *arambà* «s'accoster, s'ap-procher de qqn.; s'accrocher, aborder, venir à bord d'un vaisseau; venir à l'abordage» (Sauvages), prov. *se ramblar* (Honorat), Forès *s'arambà* «s'accrocher, s'arrêter» (Gras), Queyràs *arrambar* «rapprocher, adosser, appuyer contre» (Chabrand), Barcelonnette *s'ar-ramblà* «se serrer contre» (Arnaud-Morin), Menton

rambà «adosser», *arambà* «approcher» (Andrews), xi se suñ aná murtilfià / a *rômba* d'en autro fijo) 'se n'han anat a mitigar el dolor al costat d'una altra xicotà' en el parlar occità de Casteldefino, zona valdesa del Piemont (Hirsch, *ASNSL* CLXXIV, 60).

Però encara ens resultarà més eloqüent la forma com l'usa Mistral en les seves obres: «Morne e mut, dins l'hero tepouso, / lou majourau e soun espouso / esperavon l'acamp; e lis ome, csmougu / de ço qu'ansin li destourbavon, / autour dóu mèstre se *rambavon*, / e ié disien, coume arribavon: / nous avès mandà querre, o mèstre, sian vengu!» (*Mireio* IX, 19.5), «vous engranarai, coume engrane / aquesto taulo, ieu. E la taulo *arrembè* <“il saisit”> / e 'mé sa lourdo curbecello --- emé fracàs / la bardassè» (*Calendau* IX, 67.7), «coume un chin, a si pèd se *rambo* / la jouino Fourtuncto» ('à ses pieds se couche', id. III, 40.6), «d'enterin qu'a mort se justo / e que se boumbo e que se tusto, / *rambado* sus la ribo adusto, / Rousselino e si sorre --- / disien lou cant de Nousto-Damo» («rencognées sur l'aride plage», *Calendau* VI, 37.6), «nous *arramban*; di dos renguiero / li remaire susant ---» ('nous nous accostons', *Calendau* VI, 48.2), i amb els dos darrers ja hem tornat a les coses de mar, per restar-hi més que mai en el derivat: «dins l'ourtour dis *arrambage*, / e dins l'anguisso di naufrage» (*Mireio* VII, 70.1), «emé d'escalco de marin / e de picosso d'*arrambage*» ('des haches d'abordage', *Nerto* V, 289).³

Més enllà de la frontera alpina, l'àrea del mot continua per Itàlia, on no pertany a la llengua comuna però sí que té ample ús dialectal; i fins és vàlid, si bé només com a terme nàutic, en la llengua literària: *arrembare* o *arrambare* «anar a l'abordatge, atacar una nau per abordatge» (Petrocchi, sota la ratlla, *arrembaggio* 'abordatge' (amb validesa general, no tant *arrembaggio*; desuet també: *arrembarisi* «appoggiarsi», Petr.).⁴ És el sentit que es mira generalment com a propi, i que és particularment genovès: *arembà*, Jal, i *arembaggio*.

No hi ha dubte, en efecte, que és entorn de Gènova, a la costa de Ligúria, on aquest mot presenta els senyals més antics i abundosos d'autoctonisme i descabdellament: ja *arembarse* «appigliare, attaccarsi, attenersi» en rimes genoveses dels Ss. XIII-XIV (*AGI* II, 177; VIII, 325), *arembator* «parapetto» en els Estatuts d'Albenga, S. XIII (Rossi), *a(r)rembare* «appoggiare», a. 1331 (id.) (cf., amb a, venec. *rambar* «levar via con furia e affolltamente», Boerio), i veg. més detalls en Vidos, *Storia delle parole marin. it. passate in fr.*, 1939, 555. No sé si a la costa toscana s'ha propagat des de la Riviera, però a Sardenya degué venir del Continent i segurament de terres genoveses: avui sard *arrembare* només és terme nàutic, però és ja sasarès antic, *seder over adrinbàresi* «appoggiarsi»,⁵ avui allí també *arrembare* i *arribbare*, i ha arribat lluny, fins a Nàpols, *arrammare* «appoggiarsi, avviticchiarsi» (en el qual hom sent avui *rammo* = *ramo*, com ho mostra la definició «stringersi ai rami»), i fins a l'àrab de Malta *tirramba* 'abordar' (Jal). En tot cas